

НАУКОВИЙ ВИСНОВОК

**Підготовлений членом Науково-консультативної ради
при Верховному Суді України, доктором юридичних наук,
професором Васильєвої Валентини Антонівни у співавторстві з
аспірантом Кочиною Катериною**

I. Зміст запиту

На виконання звернення судді Верховного Суду України Охрімчук Л.І. проведено науково-правову експертизу щодо норм матеріального та процесуального права, які неоднаково застосовані судом касаційної інстанції у подібних правовідносинах у справі за заявою Леонової Ірини Володимирівни про скасування рішення Постійно діючого третейського суду при Асоціації українських банків від 31 березня 2014 року у справі за позовом Публічного акціонерного товариства „Кредит Європа Банк” до Леонової Ірини Володимирівни, Леонова Андрія Геннадійовича про стягнення заборгованості.

II. При проведенні науково-правової експертизи досліджувалися та використовувалися такі нормативно-правові акти:

Цивільний кодекс України від 16.01.2003 року № 435-IV;

Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 № 1618-IV;

Закону України „Про третейські суди” від 11.05.2004 року № 1701-IV ;

Закон України „Про захист прав споживачів” від 12.05.1991 року № 1023-XII.

III. Документи, надані замовником, які досліджувалися при проведенні експертизи:

- Копія ухвали Верховного Суду України від 29.03.2017 року про доручення членам науково-консультативної ради при Верховному Суді України підготувати науковий висновок щодо норм матеріального та процесуального права, які неоднаково застосовані судом касаційної інстанції у подібних правовідносинах;
- Копія ухвали Вищого спеціалізованого суду України з розгляду

цивільних і кримінальних справ від 21.12.2016 року в справі №755/30974/14-ц;

- Копія ухвали Апеляційного суду м. Києва від 20.01.2015 року в справі № 755/30974/14-ц;
- Копія ухвали Дніпровського районного суду м. Києва від 19.12.2014 року в справі № 755/30974/14-ц;
- Копія постанови Верховного Суду України від 11.11.2015 року у справі № 6-1716цс15;
- Копія постанови Верховного Суду України від 03.02.2016 року у справі № 6-2630цс15;
- Копія ухвали Верховного Суду України від 19.01.2016 року в справі № 6-2767ц15;
- Копія ухвали Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 13.06.2016 року в справі № 755/19121/15-ц;
- Копія ухвали Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 11.11.2015 року в справі № 591/1340/14-ц;
- інші матеріали.

IV. Аналіз нормативно-правових актів і наведених документів. Результати і висновки науково-правової експертизи:

Як випливає з наданих для дослідження матеріалів, спір пов'язаний з скасуванням рішення Постійно діючого третейського суду при Асоціації українських банків від 31.03.2014 року по справі № 515/14 за позовом ПАТ „Кредит Європа Банк” до Леонової І.В., Леонова А.Г. про стягнення заборгованості на підставі Договором про надання споживчого кредиту № 00015-ML-000000000052.

Ухвалою Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 21.12.2016 року була скасована ухвала Дніпровського

районного суду м. Києва від 19.12.2014 року, ухвала Апеляційного суду м. Києва від 20.01.2015 року, ухвала Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 05.02.2016 року в справі № 755/3097/14-ц та задоволена заява Леонова А.Г. про повне скасування рішення Постійно діючого третейського суду при Асоціації українських банків від 31.03.2014 року в справі № 515/14 щодо солідарного стягнення з позичальника та поручителя боргу за кредитним договором через непідвідомчість справи третейському суду.

Скасовуючи ухвали судів першої та апеляційної інстанції, суд касаційної інстанції прийшов до висновку, що спори між кредитором та позичальником (споживачем) за договором про надання споживчого кредиту, що пов'язані із виконання цього договору, не можуть бути предметом третейського розгляду. Вказане обґрунтовувалося тим, що Законом України „Про внесення змін до ст. 6 Закону України „Про третейські суди” щодо підвідомчості справ у сфері захисту прав споживачів третейським судом” від 03.02.2011 року № 2983-VI, який набрав чинності 12.03.2011 року, ч. 1 ст. 6 Закону України „Про третейські суди” було доповнено п. 14, згідно з яким третейські суди не можуть розглядати справи у спорах щодо захисту прав споживачів, у тому числі споживачів послуг банку (кредитної спілки).

При цьому розділом II „Прикінцеві та перехідні положення” Закону України „Про внесення змін до ст. 6 Закону України „Про третейські суди” щодо підвідомчості справ у сфері захисту прав споживачів третейським судом” від 03.02.2011 року № 2983-VI передбачено, що після набрання чинності цим Законом третейські суди припиняють розгляд справ у спорах щодо захисту прав споживачів, у тому числі споживачів послуг банку (кредитної спілки), розгляд яких було розпочато до дня набрання чинності цим Законом.

На нашу думку, дані положення передбачають повну неможливість розгляду третейськими судами справ у спорах щодо захисту прав споживачів

через невідомість їм таких справ. Зокрема це стосується і тих випадків, коли відповідні третейські угоди було укладено до набрання чинності Законом України від 03.02.2011 року № 2983-VI, оскільки, відповідно до положень ст. 1, 5 та 6 Закону України „Про третейські суди”, підвідомчість третейським судам справ на визначається законом, а не угодою сторін; при цьому з даного питання слід керуватися тими положеннями закону, які діють на момент звернення до третейського суду.

Вказане підтверджується і правовими висновками Верховного Суду України, викладеними в постановах від 11.11.2015 року (справа № 6-1716цс15) та від 03.02.2016 року (справа № 6-2630цс15), на які є посилання у вказаній вище ухвалі касаційного суду від 21.12.2016 року: відповідно до пункту 14 частини першої статті 6 Закону України „Про третейські суди”, незважаючи на наявність третейського застереження в договорі, не можуть бути предметом третейського розгляду, оскільки цим Законом від 3 лютого 2011 року виключено з компетенції третейського суду вирішення спорів щодо захисту прав споживачів, у тому числі споживачів послуг банку (кредитної спілки); незалежно від предмета та підстав спору, а також незважаючи на те, хто звернувся з позовом до суду (банк або інша фінансова установа чи споживач), на правовідносини, що виникають зі споживчого кредиту, поширюється дія Закону України „Про захист прав споживачів”.

Однак ПАТ „КРЕДИТ ЄВРОПА БАНК”, не погодившись з правовою позицією суду касаційної інстанції, звернувся з заявою про скасування ухвали Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 21.12.2016 та залишення в силі ухвали Апеляційного суду м. Києва від 20.01.2015 року та ухвалу Дніпровського районного суду м. Києва від 19.12.2014 року в справі № 755/30974/14-ц, посилаючись при цьому на неоднакова застосування судом касаційної інстанції норм матеріального та процесуального права у подібних правовідносинах.

При цьому він посилався на ухвалу Верховного Суду України від 19.01.2016 року в справі № 6-2767ц15, а також окремі ухвали Вищого

спеціалізованого суду України з розгляду цивільних та кримінальних справ, зокрема від 11.11.2015 року в справі № 591/1340/14-ц та від 19.01.2016 року в справі № 6-2767ц15.

Так, в ухвалі Верховного Суду України від 19.01.2016 року в справі № 6-2767ц15 дійсно відзначено, що поручителі не є споживачами банківських послуг у розумінні Закону України „Про захист прав споживачів”, а тому вони не можуть бути заявниками у справах про скасування рішень третейських судів на підставі п. 14 ч. 1 ст. 6 Закону України „Про третейські суди”, на чому наполягає і ПАТ „КРЕДИТ ЄВРОПА БАНК”. Аналогічна правова позиція суду відображена і у вказаній заявником ухвалі Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних та кримінальних справ від 11.11.2015 року в справі № 591/1340/14-ц.

Однак слід враховувати, що згідно з п. 4 ч. 1 ст. 355 ЦПК України заява про перегляд судових рішень у цивільних справах може бути подана з підстави невідповідності судового рішення суду касаційної інстанції викладеному у постанові Верховного Суду України висновку щодо застосування у подібних правовідносинах норм матеріального права; при цьому під судовими рішеннями у подібних правовідносинах слід розуміти такі, де тотожними є предмет спору, підстави позову, зміст позовних вимог та встановлені судом фактичні обставини, а також має місце однакове матеріально-правове регулювання спірних правовідносин.

Вивчення обставин справи № 6-2767ц15 та даної справи (№ 755/30974/14-ц) вказує на їх суттєві відмінності, що не дає змоги поширювати висновки, викладені у вказаній вище ухвалі Верховного Суду України від 19.01.2016 року в справі № 6-2767ц15, для врегулювання спору в розглядуваній справі.

Так, у справі № 6-2767ц15, як впливає із ухвали Верховного суду України від 19.01.2016 року та відзначено ПАТ „КРЕДИТ ЄВРОПА БАНК” у його заяві про перегляд судового рішення, підставою для відмови у

задоволенні заяви про скасування рішення третейського суду було те, що з такою заявою звернувся поручитель.

Однак у справі даній справі (№ 755/3097/14-ц) заявником при зверненні до суду першої інстанції виступив позичальник за Договором про надання споживчого кредиту № 00015-ML-000000000052 – Леонова І.В, а поручитель – Леонов А.Г. був залучений до розгляду справи. І лише після того як суди першої та апеляційної інстанцій відмовили заявнику – Леоновій І.В. у задоволенні заяви про скасування рішення третейського суду, а суд касаційної інстанції відмовив у відкритті касаційного провадження, поручитель – Леонов А.Г. звернувся з касаційною скаргою. При цьому його право на касаційне оскарження як особи, яка брала участь у справі, передбачене ч. 1 ст. 324 ЦПК України.

Враховуючи викладене, вважаємо, що заява ПАТ „КРЕДИТ ЄВРОПА БАНК” про перегляд ухвали Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних та кримінальних справ від 21.12.2016 року в справі № 755/30974/14-ц у зав’язку із неоднаковим застосуванням судом касаційної інстанції норм матеріального права у подібних правовідносинах є безпідставною та задоволенню не підлягає.